CZU: 343.346.8:343(478)(094.4) **DOI: 10.5281/zenodo.8219207**

INFORMAȚIA COMPUTERIZATĂ – OBIECT IMATERIAL AL INFRACȚIUNILOR PREVĂZUTE LA ART. 259 CP RM

STRÎMBEANU Alexandru
doctorand, Școala Doctorală Științe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova,
ORCID: 0000-0002-7746-6541

For the purposes of art. 259 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, computerized information is information intended for processing on a computer, fixed on a medium that can be read by a computer or transmitted in an environment that makes it possible to interact within a computer system or computer network. Computer data is meaningful to the recipient. Without the receiving subject, the computer data remains only computerized information. The syntagma “computer data” is used in other articles in Chapter XI of the special part of the Criminal Code of the Republic of Moldova (e.g. in art. 260^1-260^3, 260^5 and 260^6). In addition, the notion of “computer data” is defined in art. 2 of Law no. 20/2009. It is necessary that in art. 259 of the Criminal Code of the Republic of Moldova the phrase “computerized information” to be replaced by the words “computer data”. Also, Chapter XIII of the special part of the Criminal Code of the Republic of Moldova must be completed with art. 134^{21} which would have formulated the definition of the notion “computer data”.

Keywords: *information; computerized information; computer data; computer program; computer system.*

Tranziția de la o societate industrială la o societate informațională este marcată de creșterea rolului informației în toate sferele activității umane. Nimeni nu poate pune la îndoială că informația a devenit unul dintre elementele cheie ale societății moderne. Grație caracteristicilor sale specifice, informația constituie o resursă profitabilă. Acest aspect condiționează posibilitatea folosirii informației în scopuri ilegale. Conform pct. 3 din Anexa la Legea nr. 299 din 21.12.2017 privind aprobarea Concepţiei securităţii informaţionale a Republicii Moldova, „creșterea dependenței societății contemporane de globalizarea sistemelor informaționale și a infrastructurilor de comunicații conduce la sporirea vulnerabilității persoanei, a societății și a statului față de amenințările, tot mai accentuate, din domeniile informațional-tehnologic și informațional-mediatic”. Într-adevăr, apariția unor oportunități calitativ noi de schimburi de informație la nivel global, regional și național, pe care le oferă tehnologiile informaționale, face ca domeniul informațional să fie extrem de atractiv pentru infractori. Dezvoltarea dinamică a rețelelor de telecomunicații, crearea a numeroase resurse informaționale și

baze de date, dezvoltarea unor soluții mai avansate pentru obţinerea, colectarea, stocarea, prelucrarea şi diseminarea informației – toate acestea facilitează comiterea infracțiunilor care au ca obiect imaterial informația în general și informația computerizată în particular.

Odată cu dezvoltarea progresului științific și tehnologic, relațiile în sfera circulației informațiilor computerizate au obținut un puternic impuls. Apariția unui nou tip de relații sociale are ca efect faptul că mai devreme sau mai târziu devine necesară ocrotirea lor. Din art. 259 CP RM rezultă în mod vădit că relațiile în sfera circulației informației computerizate sunt ocrotite datorită faptului că accesarea ilegală a unei asemenea informații sau crearea ilegală de obstacolele în calea utilizării informației computerizate prejudiciază drepturile și interesele ocrotite de lege ale unor persoane fizice sau juridice. În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP RM, obiectul juridic special este lezat pe calea influențării nemijlocite asupra informației computerizate. Drept urmare, devine necesară stabilirea înțelesului noțiunii „informație computerizată”, care este folosită în art. 259 CP RM.

Fiind unul dintre tipurile informației, informația computerizată posedă toate caracteristicile informației în general, dar și anumite caracteristici particulare.

După părerea lui N.-G. Drăgulănescu, „conceptul „informaţie” [...] ar putea fi definit ca fiind o colecţie de fapte (reprezentând răspunsuri la întrebări esenţiale ca ce?, unde?, când?, cine?) organizate astfel încât valoarea lor să fie superioară sumei valorilor faptelor respective, în sine”. [1] În opinia lui C. Dinte și I.-T. Gigi, „informaţia este o comunicare, un mesaj, care conţine elemente noi – în raport cu ce cunoştea până atunci utilizatorul ei – privind caracterizarea unei anumite situaţii, fenomen, fapt, proces economic etc., în scopul declanşării acţiunii. Ca atare, informaţia constituie un instrument de cercetare a proceselor care au loc în diferite sisteme, reflectând legăturile obiective cauză-efect din mediul înconjurător”. [2] În viziunea lui C. Gaindric, „informațiile constituie o colecție ierarhică de date despre anumite aspecte ale lumii reale. Informațiile sunt un flux de mesaje din care se creează cunoștințe, de obicei sub forma unui document (pe hârtie sau într-un format digital, inclusiv multimedia). Informațiile au un destinatar (sau mai mulți) și un expeditor, care informează destinatarul în scopul luării deciziilor”. [3]

Din aceste definiții se poate deduce că, în esență, informația reprezintă rezultatul perceperii obiectelor și fenomenelor din lumea înconjurătoare prin mesaje și simboluri care sunt transmise și recepționate în procesul cunoașterii.

În mod aparent, prin „informație computerizată” s-ar înțelege informația percepută computerizat, adică prin intermediul unui computer (calculator). Or, computerul percepe informația indiferent de forma acesteia cu ajutorul unui

dispozitiv de introducere a informației (tastatură, mouse, microfon, cameră video etc.), iar apoi codifică informația recepționată în scopul prelucrării ulterioare a acesteia. În acest fel, noțiunea de informație computerizată ar trebui înțeleasă ca informație interpretată de către un program de calculator, de către un alt produs informatic sau de către un ansamblu al acestora.

Totuși, în art. 259 CP RM se pune accentul nu pe forma de percepere a informației computerizate, ci pe mediul în care se află informația la momentul săvârșirii infracțiunii. Astfel, în dispoziția din alineatul (1) al acestui articol se menționează: „informaţia computerizată, adică [...] informaţia din calculatoare, de pe suporţii materiali de informaţie, din sistemul sau reţeaua informatică”. În fond, aceeași abordare a fost promovată în alin. 1 art. 176[1] CP RM din 1961, în care se vorbea despre „accesul ilegal (nesancţionat) la *informaţia ce se păstrează în sistemul computerizat* (evid. ns.)”.

De asemenea, nu forma de percepere a informației computerizate, ci mediul, în care se află informația la momentul săvârșirii infracțiunii, este criteriul pus la baza definirii noțiunii de informație computerizată în unele surse doctrinare. De exemplu, M.A. Zubova este de părerea că „informație computerizată constituie acea manifestare a realității obiective, care poate schimba caracterul relațiilor sociale, care reprezintă rezultatul activității umane și care este fixată pe un suport material, într-un calculator, într-un sistem informatic sau într-o rețea informatică”. [4, p. 9-10] De asemenea, L.I. Gasan enunță că „informație computerizată [...] trebuie considerată fascicolul de date cu privire la persoane, obiecte, fapte, evenimente, fenomene sau procese, indiferent de forma de prezentare a acestora, aflate într-un sistem informatic sau pe suporturi materiale, care sunt transmise prin canale de comunicare”. [5]

Din aceste viziuni doctrinare se desprinde că informația computerizată este informația destinată prelucrării pe un calculator, fixată pe un suport care poate fi citit de un calculator sau transmis într-un mediu care face posibilă interacționarea în cadrul unui sistem informatic sau al unei rețele informatice.

În acest context, este necesar să precizăm că transmisia de date informatice[1]

[1] După M. Dobrinoiu, prin „transmisie de date informatice” se înţelege „fluxul de pachete informatice (succesiunea de biţi „0” şi „1”, adică succesiunea de impulsuri electrice rezultată din variaţia controlată a tensiunii), care sunt transportate de la un echipament de calcul către altul sau în interiorul aceluiaşi sistem informatic şi spre care se îndreaptă interesul făptuitorului. Se are în vedere, inclusiv, energia (emisia) electromagnetică ce radiază sau se găseşte în formă reziduală ori necontrolată (necontrolabilă) în imediata vecinătate a echipamentelor electronice care alcătuiesc sistemul informatic vizat”.*

* DOBRINOIU, M. Infracțiunea de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice. În: Revista română de dreptul proprietăţii intelectuale, 2006, nr. 2, p. 68-85.

(inclusiv a unei emisii electronice) – care nu sunt publice şi care sunt destinate unui sistem informatic, provin dintr-un asemenea sistem sau se efectuează în cadrul unui sistem informatic – poate să nu constituie obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP RM. În conjunctura infracțiunii prevăzute la art. 260^1 CP RM, transmisia de date informatice (inclusiv a unei emisii electronice), care nu sunt publice şi care sunt destinate unui sistem informatic, provin dintr-un asemenea sistem sau se efectuează în cadrul unui sistem, informatic, este interceptată ilegal.

Din art. 260^1 CP RM (și anume din sintagma „se efectuează în cadrul unui sistem informatic”) rezultă că transmisia de date informatice (ca și orice altă informație computerizată,) poate fi localizată într-un sistem informatic. În această ipoteză, se poate susține că art. 260^1 CP RM este o normă specială față de art. 259 CP RM. Din art. 116 CP RM rezultă că aplicarea art. 260^1 CP RM exclude calificarea faptei în baza art. 259 CP RM. În celelalte ipoteze (la care se referă formularea „care sunt destinate unui sistem informatic, provin dintr-un asemenea sistem”) nu există o relație de concurență între art. 259 și 260^1 CP RM.

Informația computerizată, care constă în transmisia de date informatice localizată în reţeaua informatică, poate reprezenta obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP RM. Aceasta desigur dacă sunt îndeplinite condițiile cu privire la celelalte semne constitutive ale infracțiunilor în cauză.

În acest plan, este de luat în considerare definiția de la lit. б) art. 1 al Acordului de cooperare între statele membre ale Comunității Statelor Independente (în continuare – CSI) în combaterea infracțiunilor din sfera informațiilor informatice. În această normă, inițial, prin „informație computerizată” s-a înțeles „informația din memoria unui calculator, de pe suporturile electronice sau de pe alte suporturi materiale, care este accesibilă perceperii de către un calculator sau care este transmisă prin canale de comunicare”. [6] În această definiție, sintagma „sau care este transmisă prin canale de comunicare” poate să nu corespundă paradigmei din art. 259 CP RM, potrivit căreia informaţie computerizată trebuie considerată doar „informaţia din calculatoare, de pe suporţii materiali de informaţie, din sistemul sau reţeaua informatică”.

În altă ordine de idei, menționăm că în unele surse normative, în locul sintagmei „informație computerizată” se folosește sintagma „date informatice”.

Astfel, înainte de toate, sintagma „date informatice” este utilizată în alte articole din Capitolul XI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova (și anume – în art. 260^1-260^3, 260^5 și 260^6). În afară de aceasta, noțiunea „date informatice” este definită în art. 2 al Legii nr. 20 din 03.02.2009 privind prevenirea şi combaterea criminalităţii informatice (în continuare – Legii nr. 20/2009): „date

informatice – orice reprezentare de fapte, informaţii sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcţii de către un sistem informatic”.[2]

Totodată, noțiunea mai largă „date” este definită în alte două legi. Conform art. 2 al Legii nr. 1069 din 22.06.2000 cu privire la informatică (în continuare – Legii nr. 1069/2000), prin „date” se înțelege „fapte, noţiuni, fenomene, evenimente, însuşiri, indici, instrucţiuni etc., reprezentate sub o formă convenţională, adecvată comunicării, interpretării sau prelucrării manuale ori cu mijloace automate”. Potrivit art. 3 al Legii nr. 467 din 21.11.2003 cu privire la informatizare şi la resursele informaţionale de stat, „date” înseamnă „informaţia prezentată într-o anumită formă care permite a o comunica, comenta şi prelucra”.

De reținut că, în corespundere cu ultimul dintre articolele sus-menționate, prin „informaţie” se înțelege „cunoştinţe despre persoane, subiecte, fapte, evenimente, fenomene, procese, obiecte, situaţii şi idei”. Dacă vom compara această definiție cu cea a noțiunii „date”, vom vedea că ultima noțiune este mai îngustă decât prima. Or, date constituie informaţia prezentată într-o formă facilă comunicării, comentării şi prelucrării acesteia. În această privință, aderăm la punctul de vedere al lui C. Gaindric: „Diferența dintre informații și date constă în faptul că datele reflectă fapte concrete, evenimente și fenomene, fiind stocate pe anumite suporturi, iar informațiile apar ca rezultat în procesul de rezolvare a unor probleme. [...] Datele sunt o formă de prezentare a informațiilor. Informația este un produs al interacțiunii între date și metode, luate în considerare în contextul acestei interacțiuni. Cel puțin în sistemele informaționale ea există exact cât durează interacțiunea respectivă, iar restul timpului este păstrată în bazele de date sub formă de date”. [3]

Respectiv, datele informatice trebuie privite ca informație reprezentată într-o formă adecvată efectuării de operațiuni prin mijloace informatice cu posibila implicare a unei persoane. Datele informatice nu pot fi percepute nemijlocit de către o persoană. Ca urmare, pentru a organiza interacțiunea dintre o persoană și un calculator, este necesară codificarea (convertirea informației de intrare într-o formă percepută de calculator) și decodificarea (convertirea datelor informatice într-o formă care poate fi percepută de om). Datele informatice, obiectul și subiectul acestora apar în contextul unei relații. Elementele unei astfel de relații sunt:

1) obiectul datelor informatice (adică fapte, noţiuni, fenomene, evenimente, însuşiri, indici, instrucţiuni etc.);

2) datele informatice propriu-zise;

[2] Remarcăm că această definiție este identică cu cea a noțiunii „date informatice” din nota 1 la art. 286 din Codul penal model al CSI.

3) subiectul care recepționează datele informatice. Datele informatice comportă semnificație pentru subiectul care le recepționează. Fără subiectul receptor, datele informatice rămân a fi doar informație computerizată.

Cele menționate mai sus ne fac să susținem recomandarea din pct. 34 al Proiectului de aviz comun al Comisiei de la Veneția și al Direcției Generale Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) a Consiliului Europei pe marginea Proiectului de lege nr. 161 pentru modificarea și completarea legislației moldovenești din domeniul criminalității informatice: „Se recomandă reformularea integrală a art. 259 din Codul penal, astfel încât să se asigure, în conformitate cu Convenția de la Budapesta, o sancționare exactă a diferitelor fapte concrete care implică accesul ilegal la sistemele informatice. Sintagma „informația computerizată” ar trebui să fie substituit cu sintagma „date informatice”, având în vedere că această sintagmă este folosită în alte articole din Codul penal, care pun în aplicare Convenția. De asemenea, pentru a asigura coerența cu Convenția și Legea privind criminalitatea informatică, ar trebui să fie utilizate definițiile prevăzute de prezenta lege (punerea în aplicare a Articolului 1 al Convenției)”. [7]

Într-adevăr, în art. 1 din Convenția de la Budapesta, la lit. b) este formulată următoarea definiție: „expresia „date informatice” desemnează orice reprezentare de fapte, informaţii sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcţii de către un sistem informatic”. [8] Observăm că această definiție este identică cu cea a noțiunii „date informatice” din art. 2 al Legii nr. 20/2009.

În pct. 25 din Raportul explicativ la Convenția de la Budapesta pot fi identificate anumite explicații referitoare la definiția noțiunii „date informatice” din art. 1 din Convenția de la Budapesta: „Definiția noțiunii „date informatice” se bazează pe definiția noțiunii de date a Organizației Internaționale de Standardizare (ISO). Această definiție conține expresia „potrivit pentru prelucrare”. Aceasta înseamnă că datele sunt reprezentate într-o asemenea formă încât să poată fi procesate direct de sistemul informatic. Pentru a clarifica faptul că datele în accepția prezentei convenții trebuie înțelese ca date în formă electronică sau în altă formă direct prelucrabilă, este introdusă noțiunea „date informatice”. Datele informatice, care sunt prelucrate automat, pot fi ținta uneia dintre infracțiunile prevăzute în prezenta convenție, precum și obiectul aplicării uneia dintre măsurile de investigație specificate în prezenta convenție”. [9]

Definiția noțiunii „date informatice” de la lit. b) art. 1 din Convenția de la Budapesta a servit ca model nu doar pentru definiția noțiunii omonime din art. 2 al Legii nr. 20/2009. În legile penale ale unor țări găsim definiții similare. Astfel, conform

alin. 22 art. 93 din Codul penal al Republicii Bulgaria, prin „date informatice” se înțelege „orice reprezentare a faptelor, informațiilor sau conceptelor într-o formă ce poate fi supusă prelucrării în sisteme informaționale, inclusiv un program care este capabil să determine un sistem informațional să execute o anumită funcţie”. [10] Conform lit. i) art. 13 din Codul penal al Greciei, prin „date digitale” se înțelege „prezentarea evenimentelor, informaţiilor şi conceptelor într-o formă adecvată în scopul prelucrării prin sistemul informatic, inclusiv programul prin care sistemului informatic poate executa o anumită funcţie”. [11] În conformitate cu alin. (1) art. 337B din Codul penal al Republicii Malta, prin „date informatice” se înțelege „orice reprezentare a faptelor, informaţiilor sau conceptelor într-o formă care să poată fi prelucrată într-un sistem digital sau sistem computerizat, inclusiv un program care poate realiza o funcţie[3] într-un sistem de computere”. [12]

În Codul penal al României, în alin. (2) art. 181, este formulată următoarea definiție a noțiunii „date informatice”: „orice reprezentare a unor fapte, informații sau concepte într-o formă care poate fi prelucrată printr-un sistem informatic”.

Trebuie de menționat că noțiunea de date informatice este definită, de asemenea, în alin. (5) art. 138 din Codul de procedură penală a României: „Prin date informatice se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic”. Luând în considerare sintagma „inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic”, această definiție se aseamănă cu cea din Legea României nr. 161 din 19.04.2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenţei în exercitarea demnităților publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corupţiei (în continuare – Legea României nr. 161/2003), în care, la lit. d) alin. (1) art. 35, prin „date informatice” se înţelegea „orice reprezentare a unor fapte, informaţii sau concepte într-o formă care poate fi prelucrată printr-un sistem informatic. În această categorie se include şi orice program informatic care poate determina realizarea unei funcţii de către un sistem informatic”.[4]

[3] Conform alin. (2) din același articol, prin „funcţie” se înțelege „operaţii logice, control, operaţii aritmetice, ştergerea, păstrarea, obţinerea şi comunicarea de date sau telecomunicaţii către, de la sau în cadrul unui computer”.*

* Codul penal al Republicii Malta. [Accesat: 07.03.2022] Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html

[4] Referirea la programul informatic, la care se recurge în definițiile din alin. (5) art. 138 din Codul de procedură penală a României și din lit. d) alin. (1) art. 35 al Legii României nr. 161/2003, apropie aceste definiții de cele ale noțiunii „date informatice” din art. 2 al Legii nr. 20/2009 și de la lit. b) art. 1 din Convenția de la Budapesta.

În legătură cu discrepanța dintre definiția din alin. (2) art. 181 al Codului penal al României și cea din alin. (5) art. 138 din Codul de procedură penală a României, M. Dunea exprimă următorul raționament: „Rezultă că trebuie admis faptul că noţiunea penală materială de date informatice este chiar şi parţial distinctă (mai restrânsă) faţă de cea procesual penală (altfel spus, punctual: se poate oare considera că, în sensul legii penale substanţiale, un program capabil să determine executarea unei funcţii de către un sistem informatic nu reprezintă parte componentă a conceptului de date informatice, dar că în sens procesual penal acesta se încadrează în noţiunea respectivă)? În cazul unui răspuns afirmativ, ne întrebăm: de ce?; care ar fi justificarea logică a acestei deosebiri? În cazul unui răspuns negativ, ne întrebăm oare de ce această (aparentă) incongruenţă terminologică, această aparentă diferenţă de sferă de cuprindere şi de formulare a unuia şi aceluiaşi concept, în cadrul unitar de referinţă al dreptului penal (fie acesta material / substanţial sau formal / procesual penal)?”. [13]

Considerăm că, din analiza alin. (5) art. 138 din Codul de procedură penală a României (și a lit. d) alin. (1) art. 35 al Legii României nr. 161/2003), nu rezultă că definiția din alin. (5) art. 138 din Codul de procedură penală a României ar fi mai largă decât cea din alin. (2) art. 181 al Codului penal al României. Sintagma „inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic” din alin. (5) art. 138 din Codul de procedură penală a României are un caracter de precizare, nu de augmentare. Această concluzie rezultă din următorul fragment din Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție a României nr. 68 din 29.09.2021 referitoare la interpretarea dispozițiilor art. 360 alin. (1) din Codul penal: „Efectuând controlul de constituționalitate cu privire la dispozițiile art. 360 din Codul penal referitoare la infracțiunea de acces ilegal la un sistem informatic, Curtea Constituțională precizează că infracțiunea a fost preluată din Legea nr. 161/2003 [...], reținând că «chiar dacă Codul penal nu a preluat toate definițiile din Legea nr. 161/2003, aceasta rămâne în continuare un reper pentru înțelegerea elementelor de conținut ale infracțiunii criticate» (Decizia nr. 183 din 29 martie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 486 din 13 iunie 2018)”. În consecință, este întemeiat ca prin „date informatice” să se înțeleagă, printre altele, un program informatic.

În vederea valorificării ideilor prezentate mai sus, considerăm oportună modificarea art. 259 CP RM. La concret, în dispoziția alineatului (1) al acestui articol: textul „informaţia computerizată, adică la informaţia din calculatoare, de pe suporţii materiali de informaţie, din sistemul sau reţeaua informatică” trebuie substituită prin cuvintele „datele informatice”; cuvântul „informației” trebuie înlocuit prin cuvântul „datelor”. De asemenea, în dispoziția de la lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM, sintagma

„informaţiei protejată” trebuie substituită prin cuvintele „datelor informatice protejate”.

Pe lângă acestea, Capitolul XIII din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova trebuie completat cu art. 134^{21} în care ar fi formulată următoarea definiție: „Prin date informatice se înțelege orice reprezentare de fapte, informaţii sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcţii de către un sistem informatic”.

Referințe:

1. DRĂGULĂNESCU, N.-G. Concepte ale societăţii informaţionale „informare” – „informaţie”. În: Magazin bibliologic, 2011, nr. 1-2, p. 3-6.
2. DINTE, C., GIGI, I-T. Informaţia şi rolul acesteia în managementul financiar al întreprinderii. [Accesat: 07.03.2022] Disponibil: www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820062/24.pdf
3. GAINDRIC, C. Cu privire la noțiunile de date, informații, cunoștințe. În: Akademos, 2020, nr. 3, p. 15-18.
4. ЗУБОВА, М.А. Компьютерная информация как объект уголовно-правовой охраны / автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Казань, 2008. 28 p.
5. ГАСАН, Л.И. К вопросу о трактовке несанкционированного доступа к компьютерной информации (ст. 349 УК Республики Беларусь). În: Правовое обеспечение инновационного развития общества и государства: материалы междунар. науч. конф. студентов, магистрантов и аспирантов. Минск, 29-30 окт. 2010 г., Минск, 2011, p. 229-230.
6. Соглашение о сотрудничестве государств-участников Содружества Независимых Государств в борьбе с преступлениями в сфере компьютерной информации. [Accesat: 06.03.2022] Disponibil: https://docs.cntd.ru/document/902140948
7. Proiect de aviz comun al Comisiei de la Veneția și al Direcției Generale Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) a Consiliului Europei pe marginea Proiectului de lege nr. 161 pentru modificarea și completarea legislației moldovenești din domeniul criminalității informatice. [Accesat: 07.03.2022] Disponibil: https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=IbGsshOB2Ys%3D&tabid=90&language=ro-RO
8. Convention on Cybercrime. [Accesat: 06.03.2022] Disponibil: https://rm.coe.int/1680081561
9. Explanatory Report to the Convention on Cybercrime. [Accesat: 06.03.2022] Disponibil: https://rm.coe.int/16800cce5b
10. Codul penal al Republicii Bulgaria. [Accesat: 07.03.2022] Disponibil:

https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html
11. Codul penal al Greciei. [Accesat: 07.03.2022] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html
12. Codul penal al Republicii Malta. [Accesat: 07.03.2022] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html
13. DUNEA, M. Unele provocări juridico penale ca urmare a evoluţiei tehnologiei informaţiei (inclusiv a evoluţiei internetului). În: Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, seria Ştiinţe Juridice, 2019, nr. 2-bis, p. 187-200.